

Доброчесність як необхідна морально-етична складова діяльності державного службовця

Доброчесність: поняття, складові та історія

За останні п'ять років поняття доброчесності почало ставати все більш звичним для українців. Доброчесність є обов'язковим критерієм для роботи суддею та державним службовцем. До неї апелює громадськість, коли говорить про те, в якому напрямі має розвиватися держава.

Походження слова та визначення доброчесності

У латинській мові є відповідник українського слова доброчесність — «*integritas*», яке означає розсудливість, цілісність і завершеність. А у переносному значенні — «чистоту, правильність та невинність».

В англійській мові зберігся корінь цього слова (*integer* – цілий). Англійське «*integrity*» позначає стан цілісності, об'єднання, а також якість чесної людини, яка має сильні моральні принципи.

Так, доброчесність у Великому тлумачному словнику сучасної української мови пояснюється як властивість за визначенням «доброчесний», висока моральна чистота, чесність. А «доброчесним» є той, хто живе чесно, дотримується всіх правил моралі.

Сучасний словник з етики трактує поняття доброчесності як позитивну моральну якість, яка зумовлена свідомістю й волею людини та є стійкою характеристикою її способу життя та вчинків. Під доброчесністю розуміється також готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципи добра й справедливості.

Водночас поняття доброчесності належить і до ключових категорій етики та філософії. Ці категорії дозволяють сформулювати у суспільстві чіткі та сталі принципи справедливості, особистої відповідальності за прийняті рішення та здійснені вчинки.

У 2015 році чеська неурядова організація, яка працює над просуванням верховенства права, CEELI визначила доброчесність як «внутрішню рису людини, за якої вона діє відповідно до певних принципів та цінностей, не йдучи на компроміси ні на роботі, ні у приватному житті».

У законодавстві використовуються різні терміни й похідні від поняття доброчесності. Йдеться, зокрема, про такі: «критерій доброчесності», «академічна доброчесність», «перевірка доброчесності», «декларація доброчесності», «розбудова доброчесності» та інші.

Доброчесність в українському законодавстві

До початку 2000-их у нормативно-правових актах можна було зустріти тільки вираз «академічна доброчесність». 23 жовтня 2000 року Головне управління державної служби видало наказ, яким затвердило Загальні правила поведінки державного службовця, де доброчесність згадувалася як одна з обов'язкових умов для державних службовців. Однак жодних додаткових деталей щодо терміна в документі не було.

А в 2006 році Президент України своїм Указом затвердив Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності». Це був перший документ, в якому згадується перелік заходів для підвищення рівня доброчесності держслужбовців та суддів і контролю влади з боку громадянського суспільства. Проте і надалі без чітких формулювань.

У Законі України «Про державну службу» від 2011 року одним із принципів держслужби названо доброчесність. Але саме визначення з'явилося тільки через чотири роки – в новому ухваленому законі. Це – «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень».

02 червня 2016 року доброчесність стала обов'язковою умовою для роботи суддею. Парламентарі внесли відповідні зміни до Конституції України. І того ж дня ухвалили закон, який зобов'язував суддів щорічно до 01 лютого подавати декларацію доброчесності.

Розбудова доброчесності: від держслужби до суспільства

Поточне формулювання поняття «доброчесність» майже один в один повторює визначення, яким послуговується Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що об'єднує 35 найрозвиненіших країн.

В ОЕСР радять країнам впроваджувати та розвивати доброчесність не тільки на держслужбі, але й на рівні всього суспільства.

Для цього потрібні три ключові складові:

- 1) наявність системи для зменшення можливостей корупційної поведінки;
- 2) зміна культури, щоб зробити корупцію неприйнятною у суспільстві;
- 3) донести до людей важливість відповідальності за свої дії.

НАЗК та Офіс розбудови доброчесності вже активно над цим працюють. Зокрема, робота триває за такими напрямками:

◆ функціонує Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (Реєстр декларацій),

завдяки якому кожен громадянин може ознайомитися з інформацією про майно, доходи та видатки декларантів і членів їхніх сімей, пов'язані з ними компанії тощо. Це хороший інструмент для забезпечення підзвітності публічних службовців;

◆ запровадження ефективної системи запобігання й врегулювання конфлікту інтересів на публічній службі є ще одним важливим антикорупційним превентивним заходом. Він допомагає у підвищенні прозорості діяльності держави та зменшує можливості для зловживання в державному секторі. Офіс навчає публічних службовців вчасно розпізнати конфлікт інтересів, врегулювати його та пояснює, якою є відповідальність за порушення вимог законодавства у цій сфері;

◆ в Україні також запрацював інститут викривачів. Він передбачає заохочення та формування культури повідомлення про корупцію через гарантії дотримання прав викривачів та створення механізмів на всіх рівнях для повідомлення про корупцію. Це заохочує добросесну поведінку серед осіб та мотивує людей не бути байдужими, коли вони бачать порушення.